

מחדלי ממשלות ישראל בהיערכות לרעידות אדמה

מיקומה הגיאוגרפי של ישראל – באזור השבר הסורי אפריקאי / בקע ים המלח – גורם לה להימצא בסיכון לרעידת אדמה חזקה. לאורך ההיסטוריה של ישראל והאזור הקרוב לה, היו כמה וכמה רעידות אדמה חזקות אשר גרמו להרוגים רבים ולנזקים אדירים. אמנם בשנים האחרונות לא הייתה באזור רעידה חזקה מאוד ולא היו קורבנות בנפש אלא רק רעידות חלשות יחסית, אך אין ספק כי על המדינה להתכונן לתרחיש הפוטנציאלי הזה באופן היעיל ביותר. אך למרות פעולות שכן מבוצעות (קידום תמ"א 38 כדוגמא בולטת), מבקר המדינה וגורמים מקצועיים אחרים מצביעים על מחדלים בהיערכות המדינה והעורף לרעידות אדמה.

עוד בשנת 2011 הגיש מבקר המדינה דאז, השופט בדימוס מיכה לינדנשטראוס, דו"ח מיוחד וחריף שהציג תמונת מצב עגומה בכל הקשור למוכנות מדינת ישראל לרעידת אדמה משמעותית. לצידו, גם גורמים מקצועיים שונים טוענים למחדלים ולפגמים בהיערכות הממשלתית לקראת אירוע קיצוני שכזה. דו"ח מבקר המדינה הולך עד כדי 20 שנה אחורה וחושף מחדלים רבים שצריכים להיות מדאיגים ומעוררים עבור הציבור ולהוות דגל אדום המחייב פעולות מהירות עבור קובעי המדיניות.

המדינה מכירה בפוטנציאל הסיכון לרעידת אדמה

למרות מחדלי ממשלות ישראל בהיערכות לרעידות אדמה כפי שנחשפו בדו"ח מבקר המדינה ובמסגרות שונות, המדינה עצמה דווקא מכירה היטב בפוטנציאל ההרסני של הסיכון לרעידת אדמה חזקה באזור. רק באוקטובר 2013, לאחר 5 רעידות חלשות שהורגשו בצפון המדינה, פרסם השר להגנת העורף, גלעד ארדן, את תרחיש האימים לרעידת אדמה חזקה בישראל – תרחיש הכולל כ-7,000 הרוגים לפחות, עשרות אלפי פצועים ונזק אדיר לרכוש.

לצד מחדלי ממשלות ישראל בהיערכות לרעידות אדמה שנסקור מיד והפעולות הרבות שעוד צריך וניתן לבצע בהקשר למוכנות העורף והמדינה לרעידות אדמה, חשוב לציין כי מאז דו"ח המבקר ב-2011 כן נעשו שיפורים ויושמו תהליכים. בין אלו ניתן למנות את קידום תמ"א 38 לחיזוק בנייני דירות ישנים, הגברת ההסברה לציבור ובבתי הספר ותרגילים גדולים וייעודיים של פיקוד העורף.

החשש העיקרי – עמידות מבנים ותשתיות ברעידות אדמה

החשש העיקרי העולה מדו"ח מבקר המדינה לגבי היערכות המדינה לרעידת אדמה חזקה, נוגע לעמידות מבנים ותשתיות. חשש זה מדגיש ביתר שאת את הצורך בתכניות חשובות דוגמת תמ"א 38 ואת מתן כל האפשרויות לפיתוח וקידום ביצוע פרויקטים שמהותם יצירת בניינים חזקים ואיכותיים יותר. למרות שקיים בישראל תקן בנייה ייעודי לרעידות אדמה, המציאות היא שעשרות אלפי – אם לא מאות אלפי – בנייני מגורים בישראל אינם בנויים בהתאם ואינם עמידים בפני רעידת אדמה חזקה. זה כמובן מציב אינספור תושבים בסכנה מוחשית ומהותית.

מעבר לבנייני המגורים והעובדה שלקח למדינה כל כך הרבה שנים להתחיל להתייחס לנושא, בצורת קידום פרויקטים של התחדשות עירונית כגון תמ"א 38 ופינוי-בינוי, ישנו חשש גדול לעמידותם של מתקני תשתית כדוגמת בתי חולים, מתקני הולכת מים, מערכות ביוב, מערכות חשמל וכיוצא באלו. דגש מיוחד ניתן לסיכון לקריסה או נזקים קשים במתקנים אשר יכולים ליצור הרעלה של הציבור – בעיקר מפעלים ומתקנים כימיים באזור מפרץ חיפה למשל.

היעדר תקציבים

במסגרת סקירת מחדלי ממשלות ישראל בהיערכות לרעידות אדמה, חוזר ועולה הצורך בתקצוב הנושא בצורה ראויה. למרות החלטות אופרטיביות שונות שהתקבלו לאורך השנים, דו"חות מיוחדים והכרה מקצועית בסיכונים שונים, המדינה לא תקצבה כראוי פרויקטים לחיזוק מבנים מועדים לפורענות וקידום בנייה יעילה יותר באזורים הנמצאים ברמת הסיכון הגבוהה ביותר.

שוב, למרות שתמ"א 38 בהחלט מספקת מענה כדאי ויעיל עבור בניינים רבים באזור המרכז, דווקא בפריפריה ובאזורים הנחשבים מסוכנים יותר לנזקי רעידת אדמה, התכנית אינה עונה על צרכי השוק ואינה מספקת מענה לתושבים. גם כאן המדינה צריכה לעשות חושבים, לספק ליזמים תמריצים רלוונטיים יותר לביצוע פרויקטים לחיזוק מבנים.

לסיכום: מחדלי ממשלות ישראל בהיערכות לרעידות אדמה כוללים דוגמאות רבות, חוסר היערכות ראוי שנמשך עשרות שנים ובהחלט סיכון משמעותי למדינת ישראל ותושביה. אך למרות החשש והמחדלים השונים, המצב נמצא בשיפור תמידי וכן נעשים מאמצים ממשלתיים להעלאת רמת המוכנות. תמ"א 38 היא ללא ספק צעד בכיוון הנכון ויש צורך להעמיק את התכנית ולהוסיף אפשרויות של התחדשות עירונית על מנת להגביר את ביטחון תושבי המדינה.